

Бойко О.В.,

*здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування,*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., *доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент*

ПРОВОКАЦІЯ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

В умовах становлення України як правової та демократичної держави, Конституція якої проголошує права та свободи людини найвищою соціальною цінністю, питання дотримання цих прав є надзвичайно актуальним. Тому, відповідно до загальних конституційних засад, основним завданням кримінального провадження є захист основоположних прав і свобод громадян.

Так, для підтвердження чи спростування обставин кримінального правопорушення, а також для встановлення вини чи невинуватості підозрюваної особи сучасний стан розвитку нашої держави потребує достатньої кількості об'єктивних та обґрунтованих доказів. Важливим є відповідність отриманих доказів згідно з вимогами, встановленими КПК України, тобто кожен доказ повинен бути належним, допустимим та достатнім.

Наразі, уповноважені особи для отримання доказів використовують негласні слідчі (розшукові) дії. Як свідчить досвід практичної діяльності слідчих та оперативних підрозділів, саме з використанням НСРД розкривається більшість злочинів.

Зокрема, основним видом НСРД, що застосовується під час виявлення та розслідування таких розповсюджених злочинів як незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, корупційних злочинів, інших тяжких та особливо тяжких злочинів, є здійснення контролю за вчиненням злочину.

Актуальність проведення такого виду НСРД підтверджується і наявністю збільшення кількості тяжких та особливо тяжких злочинів, про що свідчать статистичні дані Генеральної прокуратури України. Так, зокрема, кількість тяжких та особливо тяжких злочинів в період з 2016 до 2018 роки зросла на 27% (у 2016 році кількість тяжких та особливо тяжких злочинів становила 183 677, а в 2018 вже 232542) [1].

Враховуючи зазначене, вважаємо за доцільне розглянути більш детально такий вид НСРД як контроль за вчиненням злочину, який використовується у практичній діяльності слідчих та оперативних підрозділів під час збирання доказової інформації під час розслідування зазначених злочинів.

Відповідно до ст. 271 КПК України контроль за вчиненням злочину проводиться у таких формах:

- 1) контрольована поставка;
- 2) контрольована та оперативна закупка;
- 3) спеціальний слідчий експеримент;
- 4) імітування обстановки злочину [2].

Такий поділ є досить ефективним при розслідуванні різних видів злочинів, враховуючи предмет, об'єкт та інші особливості кожного злочину.

Однак, слід зауважити, що проведення НСРД є не тільки результативним способом отримання доказів у кримінальному провадженні, необхідних для розслідування злочинів, а також і своєрідним порушенням, гарантованих Конституцією України та чинними міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України прав, свобод та законних інтересів громадян.

Важливим є положення КПК України, відповідно до якого особі, яка здійснює контроль за вчиненням злочину, забороняється здійснювати такі активні дії, що можуть провокувати особу вчинити певний злочин, тобто дії, за відсутністю яких вона б не вчинила дій протиправного характеру [2].

Також, рішення прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину, крім загальних відомостей, повинно містити також обставини, які свідчать про відсутність під час негласної слідчої (розшукової) дії провокування особи на вчинення злочину [2].

Отже, ми бачимо, що дії працівників правоохоронних органів та інших осіб, які проводять даний вид НСРД, повинні бути здійснені саме у пасивній формі, що не будуть підбурювати особу до вчинення злочину, а також допомагати їй у будь-який спосіб вчинити його.

Так, навіть в умовах ефективного реформування правоохоронних органів та удосконалення законодавства України, під час проведення контролю за вчиненням злочину вбачається практика недотримання положень КПК України, внаслідок чого докази отримуються в результаті використання провокацій з боку співробітників оперативних підрозділів [3].

Отже, вважаємо за необхідне визначити певні наслідки, які настають за порушення умов проведення контролю за вчиненням злочину.

1. внаслідок таких дій істотно порушуються права та свободи людини і громадянина.
2. докази, отримані з порушенням вимог, встановлених законодавством України вважаються не допустимими, що тягне за собою автоматичне виправдування особи [3].

Крім того, слід зазначити, що окрім визнання недопустимими доказами, на законодавчому рівні не встановлена відповідальність саме за провокацію до вчинення злочину посадовими особами.

З цього приводу В.Д. Іванов пропонує таких уповноважених осіб притягувати до відповідальності як підбурювачів або організаторів і кваліфікувати їхні дії за тією ж статтею, що і виконавця з посиланням на відповідну частину статті 27 КК України [4].

Ми поєднуємо думку О.І. Альшиної, що інститут провокації дещо відрізняється від інституту підбурювання. Оскільки на відміну від останнього, метою провокатора є саме викриття злочинних дій, а не сприяння їх вчиненню з метою особистої зацікавленості [5, с. 15].

Таким чином, вважаємо за доцільне доповнити розділ XVIII Особливої частини «Злочини проти правосуддя» спеціальною статтею, яка б передбачала відповідальність за провокацію до вчинення злочину або доповнити ст. 27 окрім існуючих співучасників вчинення злочину ще є таким учасником як провокатор, тобто особу, яка здійснює такі активні дії, що можуть провокувати іншу особи вчинити певний злочин, тобто дії, за відсутністю яких інша особа не вчинила б дій протиправного характеру.

Отже, враховуючи наші дослідження, праці видатних вчених у галузі кримінального процесу, криміналістики та ОРД, законодавство України в частині регулювання проведення такого виду НСРД як контроль за вчиненням злочину, можна помітити певні недоліки, що виникають під час його проведення. Тому, дана тема є досить актуальною, з огляду на те, що подальше дослідження необхідне для усунення вже існуючих проблем та удосконалення нових.

1. Генеральна прокуратура України. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності. Веб-сайт. URL : https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113283&libid=100820

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. : станом на 18 жовтня 2019 р. / Верховна Рада України, 2013, № 9-10, №11-12, №13, ст. 88. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Моцний Д.О., Давиденко С.В. Провокація вчинення злочину при проведенні НСРД у контексті захисту прав людини: Forum prava, 2018. 90-97 с. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/2414FC7A.Viber_p61zvh252yqyr!Viber.Universal/090-097-2018-2-----,-----13-482433083.pdf

4. А. Штерн Щодо відповідальності за провокацію злочину в Україні: веб-сайт. URL : <https://blog.liga.net/user/ashtern/article/28824>

5. Альшина О.І. Провокація злочину (кримінально-правове дослідження): автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпропетровськ, 2016. 19 с.